

Александра В. Чебашек Нешковић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
Orcid: 0009-0000-4835-6696

ИСТРАГА ПОРОДИЧНИХ (НЕ)ИСТИНА: СЕЋАЊЕ, ТРАУМА И СВЕДОЧЕЊЕ У СТУДИЈИ *МОЈ* *ДОБРИ ОТАЦ: ЖИВОТ СА ЊЕГОВОМ ПРОШЛОШЋУ* БЕАТЕ НИМАН²

Основна намера рада јесте аналитичко раслојавање садржине студије *Мој добри отац: животи са његовом прошлошћу* Беате Ниман. Ауторка студије је кћерка Бруна Затлера, шефа Гестапоа и злочинца Другог светског рата, који је, поред многобројних зверстава, руководио операцијом убијања жена и деце у душегупкама у Београду (1942–1944). Уочавајући празнине и нелогичности у својим сећањима, ауторка започиње процес истраживања о оцу у намери да напише његову биографију. Беатин наратив сучељава прошлост са садашњошћу, као и породичну креирану прошлост са потенцијалним породичним наслеђем. Осим тога, бавећи се историјом, чињеницама, доказима, отац постаје предмет својеврсне кћеркине истраге. Почевши од деконструкције (Беатиних) сећања, најпре је истакнута прошлост Бруна Затлера. Биће дати увиди у ауторкине процесе истраживања којима се доспело до разоткривања историјске и породичне истине о Затлеру. Истраживање неће бити стриктно фиксирано на лик Бруна Затлера, будући да наратив као такав даје простор истраживању психолошких аспеката личности саме Беате Ниман. На рачун реченог, али и у вези са самим наративом, биће тематизовани односи историје и прошлости, функције сећања, дometri траума, аспекти (ауто)-биографије, као увиди у постојање двоструког сведочења и двоструког истражног поступка на нивоу наратива као целине.

Кључне речи: Холокауст, сећање, траума, сведочење, истрага, Бруно Затлер

Истина је апсолутно једноставна. Наши очеви били су криминалци и убојице, па заједнички флоскуле о баналности зла, не постоје оправдања, нема валидне релативизације, нема изговора, нема милости, том патолошком шкарту човјечанства, тим опогањеним умовима уопће није требало судити, каква једна

1 aleksandra.cebsek@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198).

правда, каква одбрана којег достојанства, чијег достојанства, какви патетични Нурнбернзи, Штутгарт, Дизелдорф, Франкфурт, Минхен, Хагови, бачен новац, бачено вријеме, саме мрачне фарсичне представе након којих ниједан болестан ум ништа није научио нити ће икада научити.

(Drndić 2018: 402)

1. Увод

Студија Беате Ниман *Мој добри отац: животи са његовом прошлошћу* јесте кћеркин документовани извештај о биографији оца – Бруна Затлера. Детаљно истраживање, активно започето 1997, приведено је крају 2005. године³. Обичног продавца сатова и чувара државних установа, Затлера, 1928. године полиција позива на тестирање за утврђивање способности (уп. Niman 2012: 29). Улазницу у Државну полицију добија захваљујући пријатељу, Рајнхолду Хелеру, започињући рад у Берлинској криминалистичкој полицији, где 1937. године постаје криминалистички саветник. Већ 1938. приступа СС-овој јединици Гестапоа, а новембра 1943. преузима руковођење Полицијом безбедности у Београду. Истовремено је припадао и Служби безбедности СС-а Рајха, под управом Хајнриха Химлера. За време II светског рата руководи многим ратним операцијама, од којих је од изразите важности убијање жена, деце и мушкараца у камионима-душегупкама, у логору Старо сајмиште на простору Београда (1942–1944). Уз Андорферов светоназор, Затлер је главни организатор тзв. тура смрти у којима је страдало око 7500 Јевреја (уп. Мапошек 2017: 182), као и један од руководилаца потоње акције „ексхумација”. Затлер је притворен 1947. године, али „није знао зашто седи у затвору, тврдио је да ништа није учинио и осећао се „потпуно невиним” (Niman 2012: 146). У затвору остаје до 1972. године до смрти под неразјашњеним околностима.

Почивајући на проверљивим чињеницама, „опипљивим” доказима и на тзв. испуњавању празнина у сећању кћерке на оца, читалац се сусреће са условном формом биографије чији наратив обилује референцама, записима, изводима, писмима, актима, фотографијама. Читалац сведочи не само реконструкцији живота Бруна Затлера, већ и реконструкцији живота кћерке, ауторке Ниман, чији наратив, оптерећен личним, исповедним тоном, пружа идеалну подлогу за психоаналитичко посматрање. Амбивалентан однос према оцу, мајци, прошлости, уз амбивалентан однос према детињству, начиниће од Беате освешћену жену која исписивањем биографског очевог наратива формулише и сопствени – аутобиографски⁴.

3 У Србији студију објављује Службени гласник 2012. године.

4 Беата (Затлер) Ниман рођена је 1942. године. Прва посета оцу у затвору била је 1947. године; 1972. године породици јављају да је Затлер на самрти; 1978. године прекида

2. Узрок и сврха нарације

Поред историјског аспекта, наратив инсистира на приказу породичне парадигме према којој је Затлер представљен – од стране супруге, Беатине мајке – као недужан: „Прећуткивање средишњих биографских искустава у генерацији родитеља произвело је код деце на обе стране [*и код ѡочинилаца и код жрѡава*, прим. аут] механизме несвесног преношења.” (Asman 2011: 127) Отуд потичу залагања читаве породице за његово ослобођење из затвора. Самим тим, развијен је култ виктимизације злочинца, јер се породица чврсто држала става како је Бруно „само” политички затвореник – како је жртва злочиначког режима, али не и ратни злочинац (уп. Niman 2012: 16). Упознајући се са историјским околностима, са доказима и са *правим* оцем, ауторка постаје сведок истине. Увиди у приче из прошлости неопходни су зарад трансформисања и преиспитивања постојећег знања јер, годинама касније, Беата у породичној прошлости, детињству и мајчиним причама освешћује нелогичности и празнине које буде сумњу у идеализовану „мученичку” слику оца. Стога, наратив сучељава прошлост са садашњошћу, али и породичну креирану прошлост са потенцијалним породичним наслеђем. Самим тим, студија у целости представља врсту постсећања које „својим деловањем тежи да поново активира и поново очитује удаљеније друштвене/националне и породичне облике посредовања и естетског израза” (Herš 2011: 155), што надаље води питању негативног ланца (не)свесног трансгенерацијског преношења у облике емотивног и когнитивног ћутања које се на примеру студије *Мој добри отац* преображава у говор, исповест, нарацију, дискурс, јавно сећање.

Сам учинак нарације је ангажман субјекта у одређеним положајима значења и жеље (уп. Наѡион 1996: 288). Дакле, сврха нарације субјекта јесте преиспитивање додељених значења, историје и породице као такве, што води процесу текстуализовања прошлости у ком се стапају историја, сећање и породични идентитет. „У ’пострауматском веку’, у којем се данас налазимо, пракса сећања и теорија сећања тесно су испреплетене. Ми такорећи посматрамо себе док се сећамо.” (Asman 2011: 13) Ауторка деконструира сећања – сопствену и очеву прошлост – зарад читавања нових значења и, уопште, откривања значења, те полази од деконструисаних фрагмената на којима започиње процес грађења велике приче. Паратекстуални елеменат – наслов који „сажима садржај књиге” (Свијовић Јаворина 2013: 346), опречан је, интригантан и помало сензационалистички. Међутим, поднасловом формално жанровског одређења *Биографија мога оца злочинца* усађена представа доброг оца трансформише се у оца злочинца већ на првим страницама књиге, што читаоцу наговештава потоњи правац развитка фавуле.

контакт са сестрама и мајком због правца истраживања; 2001. године посећује Београд „да би видела својим очима”.

3. *Породични оквир невиног нараштва*

Полазиште истраживања била је скупина очевих биографија. Одгонетање празних места у руком писаној биографији (једној од седам⁵) било је исцрпљујуће. Сенатска тела Берлина, немачке и иностране архиве, истраживачи и историчари Гестапоа били су велики изазов у процесу истраживања – што због количине (не)обрађене документације, што због (временске) ограничености приступа подацима, што због тежине сазнања о лику и делу сопственог оца.

Заслепљеност мајчиним убеђењима узрокује да Беата 1991. године поднесе захтев за рехабилитацију оца Државном тужилаштву у Роштоку. Након суровог одговора државног тужиоца, коначно је одбијена 1999. године – но тада Беата увелико зна ко је био њен отац. *Колико се може познавати сопствени отац?* Колико је могуће познавати оца виђеног на пола сата три или четири пута у животу? (уп. Niman 2012: 17) Језик породице уз невербалне и некогнитивне чинове преноса јављају се у породичном оквиру (уп. Herš 2011: 155). Познавање оца почивало је искључиво на мајчиним причама – искривљеним, улепшаним, измишљеним – али на причама наслеђеним из породичног оквира⁶: „Породични живот [...] укорењен је у колективној имагинацији коју обликују јавне, генерацијске структуре замишљања и пројекције и заједничка ризница прича и слика што утичу на преношење индивидуалног и породичног памћења.” (Herš 2011: 157) Никако не присвајајући очеву прошлост, Беата преиспитивањем породичног памћења чини искорак из породичног оквира (уп. Herš 1997: 7–15) у контексту самоосвешћења, сведочења и у дословном контексту фотографије⁷: на корицама студије налазе се отац, Беатине две сестре, али не и она.

Након хапшења 1947. године, Затлер борави у совјетском притвору. Након 15 месеци, предају га немачкој полицији. Већ 1952, тајним процесом у Грајфсвалду осуђен је на доживотну казну затвора. Упоредо, почиње прогон гђе Затлер: одводе је на испитивања уз покушаје отмице. На њено инсистирање, Затлер је проглашен мртвим 2. 9. 1949, на дан када је депортован, те је породица до 1953. године веровала да је заиста мртав (уп. Niman 2012: 113). Отац у одсуству светкован је као празник мученика: „Атмосферу у нашој кући у оно време доживљавам као

5 Символика личног исписивања чак 7 биографија упућује на потребу тзв. креирања имена, али и асоцира на извесну патологију и нарцисоидне црте личности, јер зашто би неко желео да поседује својих 7 биографија?

6 Примарна алузија на М. Херш и породични оквир јесте фотографија, но свесно користимо поменути синтагму у својству анализе студије, будући да њена садржина обилује породичним и фотографијама из приватне архиве. Упркос формираном породичном оквиру, Беатин поступак истраживања и писања студије представља значајан искорак из истога.

7 Фотографија подлеже свим конвенцијама за конструисање породичних оквира. Представљањем идеализоване слике фотографија наликује маски коју је потребно раскринкати, али представља и обликотворни принцип личног и културног сећања. О томе сведоче фотографије из студије чија је функција приказ Затлера и породице, али и приказ крвопролића.

тескобну. Често се говори о оцу. За празнике се његова слика украшава цвећем. Када дођу пријатељи мојих родитеља, помиње се „јадни Бруно” који невин трпи тако тешку судбину.” (Niman 2012: 130) Да је Затлер на смрти, обавештени су 1972. године телеграмом из болнице лајпцишког затвора. Беатина сестра одлази у посету, али отац умире непосредно пре доласка ћерке. Смрт доноси нову борбу за невиност: „У тексту читуље [...] мајка пише следеће: „Чак је и умирућем после двадесет и пет година које је невин одлежао у затвору, оспорена слобода и повратак породици.” (уп. Niman 2012: 16) Године 1992. ауторка подноси захтев за испитивање узрока очеве смрти: „примећујем да је као време смрти наведено 11.50 часова, дакле, два сата након доласка моје сестре, којој је у десет часова речено да је дошла прекасно.” (Niman 2012: 150) Приступ затворској и болничкој документацији⁸ изузетно је отежан. Шеф одељења за документацију у затвору Бранденбург-Герден говори о Затлеровом погубљењу хицем у потиљак, док из других извора сазнаје како је Затлер умро од рака (уп. Niman 2012: 157). Упркос обдукционом налазу и умрлици, Затлерова смрт остаје неразјашњена. Ауторки се чини како је одаљавају од стварности јер „[н]ишта се не чини да се приближимо истини” (Niman 2012: 152). Зашто се све скрива? Да ли је реч о политици заташкавања и(ли) умањењу кривице или је реч о прикривању не само злочинца већ и самих злочина?

Међутим, занимљиво је следеће: „Казнена мера 'доживотног затвора', на коју је мој отац осуђен 1952. године у НДР-у, није постојала у совјетском кривичном закону. Постојало је или двадесет и пет година или смртна казна.” (Niman 2012: 156) Од хапшења 1947. до смрти 1972. године прошло је тачно 25 година. Да ли ово значи да је Затлер по сваку цену морао бити убијен/смакнут јер би у супротном могао бити ослобођен? Односно, да ли ово значи да је испоштована казнена мера совјетског кривичног закона, а то је смртна казна? Немачке власти будним оком су пратиле Затлеров боравак у затвору, те, условно речено, излазак из истог нису дозволиле.

4. *Исповести превареног дејеша: суочавање са истином*

Изузетак је да индивидуа задре у празнине породичног наратива, да се упркос трауми сусретне са истинама о родитељима⁹. Очекивано је очување трауматичне личне и генерацијске прошлости са којом постоји „неугасла веза”, као и улазак те прошлости у историју (уп. Herš 2011: 149), али ауторка изриче: „Ја сам на себи искусила како је ћутање, негирање и потискивање утицало на мој живот, колико је снаге потребно да се ти зидови после пробију. Шта учине породичне тајне? Ја сам одлучила да их

⁸ Затлеров досије уништен је циљано (уп. Niman 2012: 144).

⁹ Породична кућа у Берлину припадала је јеврејској породици Леоне, али није купљена, већ фактички отета, узета у посед за сићу, док су власник и његова сестра угушени гасом у Аушвицу упркос Затлеровој писменој животној гаранцији (уп. Drndić 2018: 384). Деценијама касније ауторка посећује потомке ове породице.

савладам, како бих дошла ближе историјској истини.” (Niman 2012: 173)
Процес преиспитивања (рекон)текстуализоване (породичне) прошлости покренуће следећа питања:

1. Да ли се садашњост дефинише деконструкцијом прошлости, историје, сећања и памћења?
2. Да ли је реч о писању историје или о сведочењу историји?
3. Аспекти сећања: да ли је индивидуално сећање матрица за ревизију породичног и колективног сећања?
4. Нарација: пут од биографије до аутобиографије;
5. Освешћење траума;
6. Аспекти двоструког сведочења: ко је сведок?
7. Аспекти двоструког истражног поступка: ко кога ислеђује?

4.1. Историја и прошлости

Ауторка не дозвољава да прошлост као таква уђе у историју, већ је реконструише преиспитивањем значења прошлости у садашњости. Траговима доказа, чињеница и докумената, Беата испитује метадискурзивну и метаисторијску природу студије. Тако садашњост бива дефинисана прошлосту новим парадигмама. Ако су и историја и фикција дискурси који успостављају системе значења помоћу којих стварамо смисао прошлости (уп. Наџион 1996: 157), говорити о провизорности и неодређености, не значи порицати историјско знање (Наџион 1996: 156). Супротно – промишљањем породичног наратива, ауторка индиректно указује на „функције људских конструкција да производи значење” (Наџион 1996: 157), са једне, док са друге стране даје примат историјским и провереним чињеницама. Указивањем на важност историјског и породичног контекста, на важност индивидуалног етичког осећања, испоставља се да је циљ студије учинити читаоца свесним особене природе историјског референта (уп. Наџион 1996: 158) јер „не сведочимо ми историји, већ начин на који сведочимо постаје историја” (Bernard-Donalds, Glejzer 2001: 139). Са друге стране, иновативност студије представља чињеница да, поред студија о Холокаусту кроз које говоре деца жртава, овде критичко-аналитички проговара кћерка злочинца.

4.2. Сећање, траума и (ауто)биографија

Разни термини илуструју специфични однос према родитељској прошлости: релативизовано сећање или алармирана историја (уп. Herš 2011: 150). Говорећи о постсећању, Хершова (2011: 153) истиче три свеприсутна елемента трансгенерацијске структуре: сећање, породица и фотографија. Студија као својеврсни споменик постсећања испуњава све услове да то и буде: испитивање индивидуалног и колективног сећања у питање доводи породицу као такву, али захваљујући

историјској инстанци и непобитној важности фотографије, наратив упућује на злочине у Другом светском рату. Истичемо како „постсећање није полазиште идентитета већ генерацијска структура преноса” (Herš 2011: 157), те отуд генерацијско наслеђе сећања, историје и трауме игра велику улогу у тумачењу ове студије. Према Албваксу (уп. Albvaš 2015: 38) историјско значење успомена из детињства представља живу везу са родитељом. Реконструишући индивидуално памћење као динамички медијум субјективне обраде искуства (Asman 2011: 24) и успомене на оца, она се преображавају, али не престају да се развијају. Нарацијом и мењањем перспектива, наједном колективно¹⁰ памћење престаје да се подудара са историјом (уп. Albvaš 2015: 52), што представља основ истраживања. Оно што Беата чини процесом (само)истраживања, директно показује како овладавање прошлошћу није само процес вођен зарад измирења са злочинима већ је процес учења како живети са сећањем да су злочини не само део сопствене (породичне) историје већ и део сопственог групног идентитета (уп. Kuljić 2006: 273). Такође, реч је и о својеврсном културолошком истраживању памћења: „културолошко истраживање памћења ставља себи у задатак не само да опише и објасни начин деловања слика и симбола, него и да их критички вреднује и испитивању подвргне њихове деструктивне потенцијале” (Asman 2011: 32).

Сучељавањем сећања и историјског знања читалац је заслепљен референцама, сведоцима, архивама, документима из биографије оца-злочинца. Међутим, читањем наратива написаног махом у првом лицу једине, који је ауторкин глас, читалац схвата да Ниманова, упоредо са очевом, пише и сопствену биографију у форми исповедне приповести. Комплексност лика Беате почива на идентитетској сложености утемељеној на траумама из којих, на основу којих, због којих проговара: трауме из детињства, траума од губитка оца, траума од искуства очевог живота и исхода кривице, итд. Ако се „траума не може лоцирати у једноставном насилном или изворном догађају у прошлости појединца, већ у начину на који се њена неасимилована природа – начину на који се управо није испрва разумела – враћа да касније походи преживеле” (Karut 1996: 4), постаје јасно зашто наратив/текст/обликовање мисли (и дискурса) сажимају у себи широк дијапазон психолошких трауматских стања. Полазећи од невиности, очева смрт за њу је траума због које одлази на терапије: „У то време непрестано ми се у сну јављала одређена слика – ватра, а мајка држећи за руке мене и моје две старије сестри из мрака иде у ватру.” (Niman 2012: 17) Поменута слика, појасниће, има везе са детињством и периодом када су се криле у бункеру док је вани било ратно стање. Одатле потичу и ауторкина сећања на страх, напуштеност и затвор: мајчини покушаји отмице, неуспеле посете оцу, сећања на усамљеност када их је мајка данима остављала саме – све то за Беату је траума која се, сећањима на оца, изнова и изнова активира.

¹⁰ Надовезујући се на истраживања Албвакса, Асманова (2015: 72) говори о 4 нивоа сећања: индивидуално, друштвено, политичко и културно.

Начин преживљавања траума специфичан је: „У детињству сам научила да превазилазим ситуације тако што сам замишљала да се претварам у камен и пуштала да време једноставно прође не додирнувши ме. И данас то чиним и верујем да ме је то годинама спасавало и помогло да издржим оно што, у ствари, не бих могла да поднесем.” (Niman 2012: 66, 67). Једино би јој привремено изопштавање из времена и простора донело превазилажење. Искљученост¹¹, искључивост, објективност и проговор за њу су били једини пут – траума подлеже превазилажењу када се добро и дубоко упозна. Али, то није био лак пут. Било је потребно време како би се освестила емоција подухвата који чини.

Када сам кренула у потрагу за истином о свом наводно невином оцу, нисам очекивала да би од човека који је знао за злочине могао да постане злочинац. Сада ми је јасно да је Бруно Затлер био убица. [...] Оно за шта је мој отац одговоран је ван мог света представа. Он, кога сам сматрала добрим, кога сам жалила и због кога сам плакала, припадао је специјалној оперативној групи, са свим последицама које таква припадност подразумева. (Niman 2012: 52–53)

Не чуди зашто Беата инсистира на вербалном изрицању истина у различитим формама: отац није невин, отац је убица, отац је злочинац. Изрицањем читаоцу и себи потврђује резултат истраге, покушавајући да превазиђе оно од чега се у детињству бежало: „Полако почињем да се растајем од лепих прича којима је мајка желела да нам надомести одсутног оца.” (Niman 2012: 73) О подвојеној намери – и да ишчита истину и да је напише, одлично сведоче следећи редови: „моје мисли су у 1941. години. Грозоте и ужаси ме паралишу. [...] постаје ми јасна разлика између читања о грозотама и писања о њима. Оно што пишем остаје, не може се опозвати, нити се више може избећи.” (Niman 2012: 55) Написано (п)остаје сведок.

4.3. Сведочење и истрага

У студији *Мој добри отац* врло је битна категорија секундарног сведочења као извора знања (Felman 1992: 53). Његов носилац је ауторка, док наратив представља сведочење борбе историје и борбе сведочења (Felman 1992: 110). Када говори о 1.5 генерацији, Сулејмани (уп. 2006: 179) подразумева децу која су преживела Холокауст – децу превише младу да имају одрасло схватање о догађају и ретко икакво сећање на догађај. Развијеност довољно (само)свесне перцепције о догађају, код Беате доводи до сведочења као кризе (Felman 1992: 109), до преиспитивања сећања и знања, до успостављање релације знања и сведочења (Felman 1992: 36). Попут детектива, приповедач чита текстуалне трагове (уп. Вошковић 2004: 32), испитује историју, документа, архиве,

¹¹ Зарад адекватног критичког приступа, Затлер је сагледан више као историјска личност, а мање као отац: „У годинама истраживања сам, да бих могла да поднесем резултате својих претраживања, гледала на њега као на особу из савремене историје и многа своја осећања закључала дубоко у себи.” (Niman 2012: 167)

туђа сећања, са намером да открије злочин – да посведочи злочину. Испитујући конвенционалну семантику докумената и ((ауто)биографских) чињеница ауторка их помера ка дискурзивном обликовању истовремено омогућавајући дискурзивно обликовање сопствене трауме. У вези са тим, Лауб и Хамбургер (в. 2017: 10) сведочење сагледавају као вид исцељења и начин пребољевања трауме. Шошана Фелман (уп. 1992: 75) уочава три раздвојена, различита нивоа сведочења у вези са искуством Холокауста: сведочење на основу сопствених искустава, сведочење сведочењима других, сведочење самом процесу сведочења (посматрање и приближавање искуственом разоткривању истине), док Алаида Асман (в. 2011: 109–113) говори о четири типа сведока: сведок пред судом, историјски сведок, религијски сведок и морални сведок. Проистиче како Беата Ниман сведочи на свим нивоима – на основу свог искуства, сведочи туђим сведочењима, али и процесима ислеђивања родитеља. Шире посматрано, њена позиција сведока највише наликује одредници моралног сведока. Отуд потиче идеја о аспектима двоструког сведочења: не само да сведочи другим искуствима у склопу наратива, Беата је сведок и сопственог на нивоу наратива као целине. У најширем смислу, сведочење је двоструко не само у случају приповедача-ауторке-кћерке већ и у случају оца. Затлерове биографије имају функцију постхумног „пренесеног” сведочења, док наратив у целости представља (ван)литерарно сведочење о утврђеној концепцији Затлерове биографије.

На трагу ауторкиног детективског одношења према грађи, отвара се простор сагледавања студије у светлу истраге и истражних поступака: „[и]страга (ислеђивање) – правно-полицијска дисциплина и метод утврђивања и прикупљања доказа, откривања виновника криминалних радњи, реконструисања почињених деликата, и провера чињеница у циљу разрешења кривичних дела” (Вошковић 2004: 15), што подразумева „метаприповедно преиспитивање опсега самог истражног поступка који, тако, и сам постаје предмет истражног приповедања” (Вошковић 2004: 9). Примарна структура и садржина студије не одају утисак о дословном постојању истражног поступка, но он извесно постоји у процесима ислеђивања Затлера. Читалац прати процес Затлеровог испитивања од 1947. године, чиме се истрагом дефинише његова позиција као злочинца. „Овај неће више ништа рећи”, „овај је здравији од свих нас заједно” (Ниман 2012: 148), сегменти су ислеђивања и представе видне жилавости и несаломивости Затлеровог духа. Наративно, ауторка пружа увиде у форме и начине очевог ислеђивања цитирајући изјаве са записника, те је ово први ниво истраге. Иследник другог нивоа истраге јесте сама Беата, будући да приступа методу утврђивања и прикупљања доказа, реконструисању и провери чињеница јер се „истрага [...] може разумети пре свега као биографски метод који тежи објављивању биографских „заплета” јер она догађаје из живота и из биографије подвргава истрази” (Вошковић 2004: 23). Зато је могуће говорити о двоструком истражном поступку. Придржавајући се фиксираног правно-полицијско-политичког поретка

у виду списка референци (уп. Воšković 2004: 9) које ауторка константно излаже, истражно-приповедни поступак има одступања, будући да није дијалогски формиран. Но, подвргавајући оца истражном процесу: сецирањем његовог детињства, каријере, докумената, поступака, фотографија, биографија – Бруно Затлер постаје предмет истражног приповедања. Тиме спроведена истрага постаје облик литерарног језика, литерарна слика света, литерарни поступак – свепрожимајућа инстанца приповедања и поетике приче (уп. Воšković 2004: 21) јер се у домену наратива све време одиграва истрага истраге. Сведочећи и пратећи процес истраге надлежних органа о Затлеру, на (мета)приповедном нивоу, иследник постаје кћерка, а ислеђени – отац, јер студија представља управо то – *истражу о једном злочинцу*.

Закључак

Ако су расправи о трауматичној прошлости потребне све функције: меморијална и моралистичка, која повезује историју и памћење, али и критичка функција која их раздваја (уп. Asman 2011: 57), ова студија представља идеални пример тог начела. У складу са тим, она представља допринос културном сећању – јер утиче на објективацију, симболичку фиксираност и инситуционализованост (уп. Sladaček 2015: 13), истовремено дајући значаја политичком сећању које тежи унификацији, утилитаризацији, једнозначности и хомогенизацији (уп. Sladaček 2015: 14). Самим тим, студија (п)остаје својеврсна меморијална конструкција. Са друге стране, ако литература може бити посматрана као пробој сведочења (Felman 1992: 105), сведочење у крајњој линији има посебну меморијалну функцију (уп. Asman 2011: 55). У контексту истраге, на (мета)приповедном нивоу, иследник постаје кћерка, а ислеђени – отац. Бруно Затлер, злочинац Другог светског рата, постаје предмет истраге сопствене кћерке. Студија *Мој добри отац* – оно написано – (п)остаје сведок страдања многобројних људи, сведок прича преживелих, сведок подухвата једног злочин(ц)а, сведок једног времена и коначно, студија као таква (п)остаје споменик јавног сећања.

ЛИТЕРАТУРА

- Albvaš 2015: М. Албваш, Колективно и историјско памћење, у: *Колективно сећање и политичке памћења*, прир. Михаил Сладачек, Јелена Васиљевић, Тамара Петровић Трифуновић, Београд: Завод за уџбенике, Институт за филозофију и друштвену теорију, 29–59.
- Asman 2011: А. Асман, *Дуга сенка прошлости*, Београд: Библиотека XX век.
- Asman 2015: А. Асман, Сећање, индивидуално и колективно, у: *Колективно сећање и политичке памћења*, прир. Михаил Сладачек, Јелена Васиљевић, Тамара Петровић Трифуновић, Београд: Завод за уџбенике, Институт за филозофију и друштвену теорију, 71–86.

- Bernard-Donalds, Glejzer 2001: M. Bernard-Donalds and R. Glejzer (eds.), *Witnessing the Disaster: Essays on Representation and the Holocaust*, Madison: The University of Wisconsin Press.
- Vošković 2004: Д. Бошковић, *Иследник, сведок, прича. Истѳражни ѳосиуици у Пешчанику и Гробници за Бориса Давидовича Данила Киша*, Београд: Плато.
- Drndić 2018: Д. Дрндић, *Sonnenschein*, Нови Сад: Академска књига.
- Karut 1996: C. Caruth, *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Kuljić 2006: Т. Куљић, *Култура сећања. Теоријска објашњења уиошребе ѳрошлосѳи*, Београд: Чигоја.
- Laub, Hamburger 2017: D. Laub, A. Hamburger, Introduction, in D. Laub, A. Hamburger (Eds.), *Psychoanalysis and Holocaust Testimony: Unwanted Memories of Social Trauma*, New York: Routledge, 1-16.
- Manošek 2017: В. Маношек, *Холокаустѳ у Србији*, Београд: Службени лист СРЈ, Draslar Partner.
- Niman 2012: Беата Ниман, *Мој добри оѳац: животи са његовом ѳрошлосѳу*, Београд: Службени гласник.
- Sladaček 2015: М. Сладачек и др., Предговор, у: *Колекѳивно сећање и ѳолиѳике ѳамћења*, прир. Михаил Сладачек, Јелена Васиљевић, Тамара Петровић Трифуновић, Београд: Завод за уѳбенике, Институт за филозофију и друштвену теорију, 7–25.
- Sulejman 2006: S. Rubin Suleiman, *Crises of memory and the Second World War*, Harvard: University Press.
- Felman 1992: S. Felman, *Testimony Crises of Witnessing in Literature, Psychoanalysis and History*, New York: Routledge.
- Наѳион 1996: Л. Хацион, *Поетѳика ѳостѳмодернизма: истѳорија, ѳеорија, фикција*, Београд: Светови.
- Herš 1997: M. Hirsh, *Family Frames: Photography, Narrative, and Postmemory*, Harvard: University Press
- Herš 2011: М. Херш, *Генерација ѳосѳсећања, Поља*, год. 56, бр. 469, мај-јун 2011, 149–169.
- Свијовић Јаворина 2013: И. Цвијовић Јаворина, *Тријумф, ѳраума и овладавање ѳрошлосѳу*, ЧСП, бр. 2, Загреб: Хрватски институт за повијест, 345–369.

Aleksandra V. Čebašek Nešković

**INVESTIGATION OF FAMILY (UN)TRUTHS: MEMORY,
TRAUMA AND TESTIMONY IN THE STUDY *MY GOOD
FATHER: LIFE WITH HIS PAST* BY BEATE NIMAN**

Summary

The main purpose of the work is the analytical stratification of the content of the study *My Good Father: Life with His Past* by Beate Nieman. The author of the study is the daughter of Bruno Sattler, head of the Gestapo and a criminal of the Second World War, who, in addition

to numerous atrocities, led the operation of killing women and children in the dušegupka's in Belgrade (1942-1944). Noticing gaps and illogicalities in her memories, the author begins the process of researching her father with the intention of writing his biography. Beata's narrative confronts the past with the present, as well as the family's created past with the potential family legacy. In addition, dealing with history, facts, evidence, the father becomes the subject of his daughter's investigation. Starting with the deconstruction of (Beat's) memories, Bruno Sattler's past is highlighted first. Insights will be given into the author's research processes that led to the uncovering of the historical and family truth about Sattler. The research will not be strictly fixed on the character of Bruno Sattler since the narrative as such gives space to research the psychological aspects of the personality of Beate Niemann herself. The work will be focused on the relations of history and the past, the functions of memory, the scope of trauma, aspects of (auto)biography, as insights into the existence of double testimony and double investigative procedure at the level of the narrative.

Keywords: Holocaust, memory, trauma, testimony, investigation, Bruno Sattler

Примљен: 29. април 2024.

Прихваћен: 15. јула 2024.